

Strategi för Stockholms utomhusbelysning - Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle

Framställan från miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd och Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Strategi för Stockholms utomhusbelysning godkänns i enlighet med bilaga 1 till utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Åsa Lindhagen

Sammanfattning av ärendet

En strategi för stadens utomhusbelysning har tagits fram utifrån ett uppdrag i kommunfullmäktiges budget för 2023. Strategin synliggör de aspekter som behöver beaktas av stadens förvaltningar och bolag vid utveckling av utomhusbelysning. Strategin utgår från de fem fokusområdena biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, ljusföroreningar samt trygghet och säkerhet.

Beredning

Ärendet har initierats av miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd och Norra innerstadens stadsdelsnämnd och remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kyrkogårdsnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, rådet till skydd för Stockholms skönhet, bostadsrätterna, Bostadsrättsägarnas riksförbund, Centrum för AMP, Cykelfrämjandet, Fastighetsägarna, Friluftsförbundet Stockholm, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Hyresgästföreningen Region Stockholm, Jordens Vänner, Koloniträdgårdsförbundet, Naturskyddsföreningen, PRO, SLU centrum för biologisk mångfald, STAR - Stockholms amatörastronomer,

Stiftelsen tryggare Sverige, Stockholms koloniträdgårdar, Stockholms ornitologiska förening, Svensk handel, Sveriges entomologiska förening, Synskadades riksförbund, Tryggare Sverige, Villaägarna, Villaägarna Stockholm och Världsnaturfonden WWF.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, bostadsrätterna, Bostadsrättsägarnas riksförbund, Centrum för AMP, Cykelfrämjandet, Fastighetsägarna, Friluftsförbundet Stockholm, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Hyresgästföreningen Region Stockholm, Jordens Vänner, Koloniträdgårdsförbundet, Naturskyddsföreningen, PRO, SLU centrum för biologisk mångfald, STAR - Stockholms amatörastronomer, Stiftelsen tryggare Sverige, Stockholms koloniträdgårdar, Stockholms ornitologiska förening, Svensk handel, Sveriges entomologiska förening, Synskadades riksförbund, Tryggare Sverige, Villaägarna, Villaägarna Stockholm och Världsnaturfonden WWF har inte inkommit med svar.

Funktionsrätt Stockholm har inkommit med ett spontant svar på remissen.

Stadsledningskontoret anser att det är positivt att strategin för utomhusbelysning har tagits fram och tar ett samlat grepp kring de synergieffekter samt intressekonflikter som kan uppstå vid utveckling av stadens utomhusbelysning. Strategin kommer vara ett stöddokument för stadens förvaltningar och bolag vid processer, planer och projekt som berör utomhusbelysning. Strategin stödjer stadens arbete med biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, ljusföroreningar samt trygghet och säkerhet.

Exploateringsnämnden ser positivt på att staden tar fram en gemensam strategi för utomhusbelysning i syfte att möjliggöra ett stadsövergripande och gemensamt arbetssätt avseende utomhusbelysning. Nämnden håller också med om strategins princip om ”rätt belysning på rätt plats vid rätt tillfälle”.

Fastighetsnämnden är positiv till strategin i sin helhet och att målkonflikter på ett tydligt sätt lyfts upp samt att förslag på möjliga lösningar presenteras. Det är även positivt att bedömningen om vilken belysning som ska användas tillåts ske från plats till plats, samt att drift- och underhållsfrågor och ekonomi ska tas med i beräkningen.

Idrottsnämnden har en färdigställd strategi för utomhusbelysning och har påbörjat ett arbete för att modernisera belysningen vid idrottsplatser som syftar till ökad trygghet, energieffektivisering och minskade ljusföroreningar.

Kyrkogårdsnämnden betonar att man tillämpar nattsläckning för att värna begravningsplatserna som en plats för kontemplation och sorg för anhöriga och en viloplats för de döda. Nattsläckningen sker även för att skydda den biologiska mångfalden på stadens begravningsplatser.

Bromma stadsdelsnämnd konstaterar att strategin ligger i linje med hur förvaltningen arbetar med utomhusbelysning idag men att den säkerställer en systematik och att alla fokusområden beaktas. Nämnden instämmer med att det är viktigt att tänka

långsiktigt och ta hänsyn till drift och underhåll vid val av belysning och smarta belysningsåtgärder.

Farsta stadsdelsnämnd påtalar att i det nyligen påbörjade arbetet med inrättandet av naturreservat Majroskogen kommer strategin att vara tillämplig för att göra de rätta avvägningarna mellan trygghet, tillgänglighet och hänsyn till den biologiska mångfalden.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd är positiv till strategin för utomhusbelysning. En gemensam strategi i staden underlättar arbetet kring installation och förvaltning av stadens utomhusbelysning. Nämnden lyfter frågan om ansvarsfördelning för belysning i stadsmiljön.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd har inga invändningar mot förslaget. I strategin visas stor medvetenhet om de svåra avvägningar som kan finnas mellan exempelvis biologisk mångfald och trygghet, samtidigt som det råder en ambition om att lösa dessa avvägningar på bästa sätt. Nämnden påtalar att gränsdragningen mellan trafiknämndens och stadsdelsnämndernas ansvar för belysning ibland är otydlig.

Järva stadsdelsnämnd uppger att nämnden ansvarar för ett i sammanhanget litet antal belysningsanläggningar. I utbyte eller underhåll av dessa används trafikkontorets expertis. För att snabbt kunna åtgärda fel och brister men även för att kunna få en överblick vid exempelvis trygghetsskapande åtgärder är det viktigt att hålla ett uppdaterat register över belysningsbeståndet med information om typ, status, etc.

Kungsholmens stadsdelsnämnd välkomnar strategin för Stockholms utomhusbelysning och anser det värdefullt med en strategi som lyfter belysning i förhållanden till de fem fokusområdena. Att anpassa och utveckla belysningen är en viktig faktor för att utveckla och bibehålla parker som är tillgängliga, främjar biologisk mångfald samt upplevs trygga och är säkra.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd lyfter att det vore önskvärt med en centralisering av belysningsansvaret på lekplatser, utegym och bollplaner. De flesta stadsdelsförvaltningar, som idag ansvarar för detta, saknar belysningsexperten och kan få svårt att genomföra projekt utan extern hjälp.

Skärholmens stadsdelsnämnd ser positivt på att trygghetssamordnare föreslås att konsulteras då belysningsinsatser planeras för att bidra till en ökad trygghet och säkerhet. Kvinnor och barn uttrycker i större grad en upplevd otrygghet än män när de vistas utomhus, varvid trygghetsarbetet med utomhusbelysning bör göras utifrån ett jämställdhets- och barnkonsekvensperspektiv.

Södermalms stadsdelsnämnd betonar att stadsdelsnämnderna har ett mycket begränsat ansvar för utomhusbelysningen inom staden och att det för förvaltningens del är viktigt att stöd erbjuds vid genomförandet av belysningsåtgärder då rätt kompetens i dessa frågor saknas inom förvaltningen.

Stockholms Stadshus AB anser i likhet med flera av dotterbolagen att strategin kan skapa nytta genom att ta ett samlat grepp kring belysningsfrågan. Med tanke på de intressekonflikter som kan tänkas uppstå är det viktigt att det är rekommendationer som lämnas och att det är upp till respektive bolag och dess verksamhet och olika projekt att hantera intressekonflikterna och arbeta fram och implementera platsanpassade lösningar.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet ställer sig positivt till strategin för Stockholms utomhusbelysning - Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle. Rådet ställer sig bakom strategins mål att anpassa utomhusbelysningen för att balansera olika behov och förbättra stadsmiljön med hänvisning till funktion, upplevelse och miljö.

Funktionsrätt Stockholm betonar att framförallt äldre och personer med synnedsättning kan belysning vara särskilt störande eller bländande. Strategin vittnar om en insikt om att det inte bara är belysningen i sig, utan också hur den är utformad, som är viktig. För personer med synnedsättning ökar tryggheten i takt med förutsättningarna för att självständigt kunna orientera sig.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Stockholms stad får nu sin allra första strategi för utomhusbelysning. Detta är ett viktigt steg framåt för att förbättra utomhusbelysningen i hela staden i enlighet med principen ”rätt belysning på rätt plats vid rätt tillfälle”.

Med strategin tar staden ett helhetsgrepp om belysningen, såväl synergieffekter som intressekonflikter, och stärker belysningsarbetet utifrån fem fokusområden: biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, ljusföroreningar samt trygghet och säkerhet.

Strategin betonar vikten av att minimera negativ påverkan på den biologiska mångfalden, särskilt för arter som är känsliga för ljus. Belysningen ska anpassas eller undvikas på platser med höga naturvärden och ljuskänsliga arter. Att växt- och djurliv beaktas i strategin är en viktig pusselbit i stadens arbete med att stärka den biologiska mångfalden.

För att spara energi betonas användningen av energieffektiva ljuskällor (t.ex. LED) och olika belysningslösningar. Utomhusbelysning beskrivs även vara viktig för upplevelse av stadens skönhet och karaktär samt för att öka trygghet och säkerhet.

Även behovet att minska ljusföroreningar genom att undvika uppåtriktad belysning berörs.

I Stockholms stadsmiljöer används utomhusbelysning för specifika funktioner och för att berika stadsbilden med en väl gestaltad belysning. Stadens utomhusbelysning är värdefull för att skapa identitet, karaktär och upplevelse och bidrar därmed till bilden av Stockholm som en attraktiv stad att bo och leva i samt besöka.

Strategin redovisar också det värde belysning har i en stad för såväl upplevd säkerhet som trygghet. I arbetet med att utforma stadens offentliga rum behöver fokus även vara på att förhindra eller försvåra att brott kan begås samt att tillgodose trygghetsskapande faktorer. I detta arbete kan enligt strategin belysning ha en stor betydelse för hur en plats uppfattas. Att öka synbarhet och sikt, vilket delvis kan göras med belysning, ökar förutsättningarna för ökad trygghet.

Strategin belyser att det kan finnas intressekonflikter mellan de olika fokusområdena. Synergieffekter identifieras särskilt mellan biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering och ljusföroreningar, medan det ibland kan finnas konflikter mellan gestaltning, stadsbild, trygghet och säkerhet samt de tidigare nämnda områdena.

Strategin visar också på goda exempel avseende hur det genom att anpassa belysningen efter platsen ofta går att kombinera åtgärder som sparar energi och samtidigt kan bidra till ökad trygghet, exempelvis genom en mer progressiv nattsänkning, närvarostyrning eller mer effektivt riktad belysning.

Strategin ska implementeras hos stadens särskilt berörda förvaltningar och bolag som ansvarar för Stockholms utomhusbelysning. Stadens verksamheter är inte de enda som lyser upp staden och då stadens rådighet är begränsad till den egna belysningen krävs dialog även med externa aktörer.

Sammanfattningsvis innebär strategin att Stockholms stad nu tar ett samlat grepp om utomhusbelysningen för att balansera olika behov och förbättra stadsmiljön med hänsyn till funktion, upplevelse och miljö.

Bilaga

1. Strategi för Stockholm utebelysning. Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle, slutlig version, dnr KS 2024/769-28.1
2. Strategi för Stockholm utebelysning. Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle, med spårade ändringar, dnr KS 2024/769-28.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 4 december 2024

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Särskilt uttalande av Kristin Jacobsson (C) enligt följande.

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Som bland annat exploateringskontoret påpekar bör utgångspunkten i en strategi för utomhusbelysning vara dess möjligheter och inte dess oönskade effekter. Att släcka ner planerna för ungdomar som idrottar, och därmed begränsa möjligheten för föreningar och unga, måste rimligtvis anses vara en önskad effekt. Trots att intentionerna må vara goda med hänvisning till att minska de ljusföroreningar som kan påverka den biologiska mångfalden, behöver man kunna göra avvägningar och prioriteringar mellan intressekonflikter. Centerpartiet tycker det är av största vikt att värna barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid.

Ersättaryttrande av Nike Örbrink (KD) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att delvis godkänna strategin,
2. Att därutöver anföra följande

Kristdemokraterna gick till val på ett tryggt, attraktivt och hållbart Stockholm. Belysning utgör en viktig komponent i detta: väl belysta stråk ökar tryggheten, att lysa upp våra landmärken bidrar till attraktivitet, likaså kan ljussättning bidra till trivsel genom en säsons- eller eventbaserad färgpalett. Därtill spelar val av armaratur, ljuskälla och teknik roll för minskad miljöpåverkan och ökad hållbarhet. I dessa delar är vi eniga styret.

Strategin för utomhusbelysning tar sin utgångspunkt i fem fokusområden: ljusföroreningar, biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, samt trygghet och säkerhet. Vi instämmer i valet av områden och den generella inriktningen med strategin att minska ljusföroreningar, stärka biologisk mångfald och effektivisera belysningen. Men i synen på avvägningar mellan intressekonflikterna som strategin redogör för anser vi att det mänskliga perspektivet, det om trygghet och säkerhet, alltid behöver vara överordnat övriga perspektiv. Staden får inte tumma på invånarnas trygghet i syfte att spara pengar eller värna biologisk mångfald.

Ärendet

Syftet med strategin är att möjliggöra ett stadsövergripande och gemensamt arbetssätt för förvaltningar och bolag som installerar och förvaltar utomhusbelysning. Strategin föreslår att staden i samband med uppgradering av befintlig belysning och vid nyanläggning av belysning bör ta hänsyn till nedanstående fem fokusområden:

- Biologisk mångfald
- Energi- och resurseffektivisering
- Gestaltning och anpassning till stadsbild
- Ljuskontaminerade områden
- Trygghet och säkerhet

Strategin ska implementeras inom Stockholms stad samt tillämpas i samband med alla typer av processer, planer och projekt som berör utomhusbelysning.

Uppföljning av hur utveckling av stadens belysningslösningar påverkar strategins fokusområden görs inom ramen för stadens miljöprogram, handlingsplaner och åtgärdsprogram samt inom förvaltningar och bolags ordinarie verksamhet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2024 följande.

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner miljöförvaltningens förslag till strategi för Stockholms utomhusbelysning.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden hemställer till kommunfullmäktige att fastställa strategi för Stockholms utomhusbelysning

Särskilt uttalande av Tapani Juntunen, (SD), se Reservationer m.m.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2024 enligt stadsbyggnadskontorets förslag.

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner förslag till strategi för Stockholms utomhusbelysning, och överlämnar den till kommunfullmäktige för fastställande.

Reservation av Julian Kroon (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C), se Reservationer m.m.

Ersätтарыttrande av Mikael Valier Furtenbach (KD), se Reservationer m.m.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2024 enligt trafikkontorets förslag.

1. Trafiknämnden godkänner trafikkontorets förslag till strategi för Stockholms utomhusbelysning.
2. Trafiknämnden hemställer till kommunfullmäktige att fastställa strategi för Stockholms utomhusbelysning.

Särskilt uttalande av Markus Berensson m.fl. (C) se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande av Destiny Zandi Lindgren (SD) se reservationer m.m.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2024 följande.

1. Godkänna förvaltningarnas förslag till strategi för Stockholms utomhusbelysning.
2. Hemställa om att kommunfullmäktige fastställer strategi för Stockholms utomhusbelysning.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Norra innerstadens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2024 följande.

1. Norra innerstadens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningarnas förslag till strategi för Stockholms utomhusbelysning.
2. Nämnden hemställer om att kommunfullmäktige fastställer strategi för Stockholms utomhusbelysning.

Särskilt uttalande av Daniele Fava m.fl. (C), Amelie Langby m.fl. (M), Linnea Sandström Lange m.fl. (L) och Gaby Roseen (KD), se Reservationer m.m.

Miljöförvaltningens, trafikkontorets, stadsbyggnadskontorets, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings och Norra innerstadens stadsdelsförvaltnings gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 20 maj 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Belysningsstrategin pekar på den hänsyn som bör tas till utpekade fokusområden. Då det för olika platser och situationer kan vara olika behov som är prioriterade behöver avvägningar mellan de olika fokusområdena göras. Avvägningar behöver också göras mellan kostnader för investering, underhåll och nyttor. Därför är de olika åtgärderna rekommendationer där den valda lösningen måste förankras i respektive projekt.

Idag ansvarar trafiknämnden för belysning på gator, vägar och torg samt parkvägar medan stadsdelsnämnderna ansvarar för belysning i parker och grönområden. Ansvaret är både tekniskt och ekonomiskt.

Stadsdelsnämndernas reglemente uppdaterades 2022 och enligt detta ska trafiknämnden ombesörja belysning även i parker och grönområden. Trafiknämndens

reglemente har dock inte uppdaterats med samma ansvarsfördelning vilket gör att ansvaret är otydligt.

Förvaltningarna bedömer att det mest effektiva sättet att förvalta stadens offentliga belysning, både tekniskt och ekonomiskt, är att överföra ansvaret för all fast installerad belysning på allmän plats till trafiknämnden. Exempel på belysningsanläggningar som skulle överföras till trafiknämnden är utegym, lekplatser och mindre bollplaner. I samband med detta behöver de medel som krävs för att uppfylla det utökade ansvaret överföras från stadsdelsnämnderna till trafiknämnden. Inför en sådan överföring behöver dessutom både en inventering av anläggningarna och relativt omfattande omkopplingsarbeten genomföras. För att överföringen ska kunna verkställas behöver trafikkontoret tilldelas medel även för dessa förberedande arbeten.

Med ett gemensamt åtagande kan stadens förvaltningar och bolag tillsammans genomföra åtgärder så att stadens utomhusbelysning bidrar till energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, trygghet och säkerhet, minskade ljusföroreningar samt minskad påverkan på biologisk mångfald.

Remissammanställning

Ärendet har initierats av miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd och Norra innerstadens stadsdelsnämnd Namn på nämnden och remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kyrkogårdsnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, rådet till skydd för Stockholms skönhet, bostadsrätterna, Bostadsrättsägarnas riksförbund, Centrum för AMP, Cykelfrämjandet, Fastighetsägarna, Friluftfrämjandet Stockholm, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Hyresgästföreningen Region Stockholm, Jordens Vänner, Koloniträdgårdsförbundet, Naturskyddsföreningen, PRO, SLU centrum för biologisk mångfald, STAR - Stockholms amatörastronomer, Stiftelsen tryggare Sverige, stockholms koloniträdgårdar, Stockholms ornitologiska förening, Svensk handel, Sveriges entomologiska förening, Synskadades riksförbund, Tryggare Sverige, Villaägarna, Villaägarna Stockholm och Världsnaturfonden WWF.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, bostadsrätterna, Bostadsrättsägarnas riksförbund, Centrum för AMP, Cykelfrämjandet, Fastighetsägarna, Friluftfrämjandet Stockholm, Fältbiologerna i Stockholm, Förbundet för Ekoparken, Hyresgästföreningen Region Stockholm, Jordens Vänner, Koloniträdgårdsförbundet, Naturskyddsföreningen, PRO, SLU centrum för biologisk mångfald, STAR - Stockholms amatörastronomer, Stiftelsen tryggare Sverige, stockholms koloniträdgårdar, Stockholms ornitologiska förening, Svensk handel,

Sveriges entomologiska förening, Synskadades riksförbund, Tryggare Sverige, Villaägarna, Villaägarna Stockholm och Världsnaturfonden WWF har inte inkommit med svar.

Funktionsrätt Stockholm har valt att inkomma med ett spontant svar på remissen.

Innehållsförteckning

Stadsledningskontoret.....	10
Exploateringsnämnden.....	11
Fastighetsnämnden.....	12
Idrottsnämnden	13
Kyrkogårdsnämnden	13
Bromma stadsdelsnämnd.....	14
Farsta stadsdelsnämnd	15
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd.....	16
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	17
Järva stadsdelsnämnd	17
Kungsholmens stadsdelsnämnd	18
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	19
Skärholmens stadsdelsnämnd	20
Södermalms stadsdelsnämnd	21
Stockholm Stadshus AB.....	22
Rådet för skydd för Stockholms skönhet.....	24
Funktionsrätt Stockholms stad	24
Reservationer m.m.....	25

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 31 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Av kommunfullmäktiges budget 2023 framgår att staden ska ta fram en strategi för stadens utomhusbelysning som ska innefatta energieffektivisering, smart belysning vid rätt platser, biologisk mångfald, ljusföroreningar och trygghetsaspekten.

Stadsledningskontoret konstaterar att strategin behandlar Stockholms utomhusbelysning och samtliga ovan nämnda fokusområden i uppdraget samt fokusområdena gestaltning och upplevd stadsbild.

Stadsledningskontoret anser att det är positivt att strategin för utomhusbelysning har tagits fram och tar ett samlat grepp kring de synergieffekter samt intressekonflikter som kan uppstå vid utveckling av stadens utomhusbelysning. Strategin kommer vara ett stöddokument för stadens förvaltningar och bolag vid processer, planer och projekt som berör utomhusbelysning. Stadsledningskontoret anser att strategin stödjer stadens arbete med biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, ljusföroreningar samt trygghet och säkerhet.

Stadsledningskontoret anser att det är viktigt att intressekonflikter mellan de fem fokusområdena synliggörs och hanteras, vilket strategin främjar. Vid avvägningar, bör hållbara och platsanpassade lösningar användas för respektive fall. Val av lösning ska även analyseras och bedömas utifrån vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt, såväl vid anläggningskedje som vid underhåll och drift. Stadsledningskontoret anser att det är positivt att strategin lyfter livscykelanalys som stöd vid val av lösningar då hänsyn tas till hela livscykeln gällande produktion, drift, underhåll, återbruk och återvinning.

Stadsdelsnämndernas och trafiknämndens nuvarande reglemente skiljer sig från varandra i beskrivningen kring hur ansvaret för fast installerad belysning på allmän plats fördelas. Enligt stadsdelsnämndernas reglemente ska trafiknämnden ombesörja belysning i parker och grönområden, vilket inte överensstämmer med trafiknämndens reglemente.

Stadsledningskontoret konstaterar att ansvaret för fast installerad belysning på allmän plats behöver tydliggöras. Exempel på områden som omfattas är utegym, lekplatser och mindre bollplaner. Stadsledningskontoret anser att inventeringar av berörda anläggningar samt utredningar gällande omfattning av eventuella omkopplingsarbeten i första hand behöver genomföras. Detta kan utgöra underlag för bedömning kring hur ansvaret vidare ska fördelas samt vilka effekter det får på nämndernas driftkostnader.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige godkänner Strategi för Stockholms utomhusbelysning.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 oktober 2024 följande.

Exploateringsnämnden beslutar att överlämna exploateringskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande av Anders Österberg m.fl. (S), Jonathan Metzger m.fl. (V) och Felix Schartner Giertha (MP), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Patrick Amofah (C), se Reservationer m.m.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret ser positivt på att staden tar fram en gemensam strategi för utomhusbelysning i syfte att möjliggöra ett stadsövergripande och gemensamt arbetssätt avseende utomhusbelysning. Kontoret håller också med om strategins princip om ”rätt belysning på rätt plats vid rätt tillfälle”.

I strategins inledning påtalas att belysningen skall infria invånarnas önskemål om att kunna vistas på offentliga platser efter mörkrets inbrott och bidra till trygghet. Vikten av att staden är trygg och tillgänglig för alla lyfts också fram och att belysning är en viktig faktor för trygghet och säkerhet.

Själva syftet med utomhusbelysning är att möjliggöra utomhusvistelse efter mörkrets inbrott. Trygghet och säkerhet är tillsammans med gestaltning och upplevelsevärden själva anledningen till att belysning anläggs, och ljusföroreningar, biologisk mångfald, energi och resurseffektivisering är aspekter där det kan finnas behov av avvägningar för att begränsa belysningens oönskade effekter.

Först bör man analysera vilket behov av belysning som finns utifrån den funktion belysning har för att möjliggöra vistelse utomhus, trygghet och säkerhet samt gestaltning och utifrån det sen göra en avvägning hur eventuella oönskade effekter av utomhusbelysningen ska hanteras. Utifrån det anser kontoret att strategins uppdelning i fem fokusområden där trygghet och säkerhet är ett fokusområde blir missvisande.

Strategin blir mer en strategi för att begränsa utomhusbelysningens oönskade effekter istället för en framåtsyftande strategi med principer för hur staden skall belysas utifrån belysningens syfte att möjliggöra vistelse efter mörkrets inbrott och skapa trygghet, säkerhet och upplevelsevärden i stadens offentliga rum. Kontoret anser ändå att det är positivt att strategin pekar ut ett arbetssätt och att den redovisar förslag på åtgärder som minskar oönskad påverkan från utomhusbelysning.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt möte den 22 oktober 2024 följande.

1. Fastighetsnämnden godkänner fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen..
2. Fastighetsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Sergej Salkinov (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Frank Hojem (C), se Reservationer m.m.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Fastighetskontoret är positivt till strategin i sin helhet och att målkonflikter på ett tydligt sätt lyfts upp samt att förslag på möjliga lösningar presenteras. Det är även positivt att bedömningen om vilken belysningen som ska användas tillåts ske från

plats till plats, samt att drift- och underhållsfrågor och ekonomi ska tas med i beräkningen.

Fastighetskontoret berörs av strategin dels vad gäller fasadbelysning och annan belysning närmast byggnader som återfinns i kontorets bestånd i stort och dels av den belysning på idrottsplatser som kontoret äger och driftar i samarbete med idrottsförvaltningen. Kontoret har tillsammans med idrottsförvaltningen sedan tidigare arbetat fram en anvisning för belysning av idrottsplaner. Anvisningen kan komma att revideras utifrån resultat av hur belysningen fungerar.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt möte den 24 september följande.

Idrottsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 augusti har i huvudsak följande lydelse.

Idrottsförvaltningen ser positivt på stadens förslag till en samlad strategi för utomhusbelysningen för stadens förvaltningar och bolag. Strategin inkluderar riktlinjer som tar hänsyn till trygghet och säkerhet i staden, ljusföroreningar, biologisk mångfald samt energi- och resurseffektivisering.

Idrottsförvaltningen anser att förslaget är ett bra första steg mot en homogen strategi för utomhusbelysningen i staden. Förvaltningen ser fördelar med att komplettera strategin med mer konkreta och specifika tekniska riktvärden för belysningen. Exempelvis skulle färgtonen på utomhusbelysningen kunna vara en parameter för att skapa en mer enhetlig ljusfärg på utomhusbelysningen. Färgtonen definieras med en universell standardskala. Gränsvärdet för bländning och rekommendationer på RCA-värdet (ljusets klarhet på belysningsarmaturer) är en annan parameter som påverkar ljusföroreningar och den biologiska mångfalden och som skulle kunna inkluderas i stadens strategi för utomhusbelysning.

Idrottsförvaltningen ansvarar för idrottsverksamhet vid stadens idrottsplatser och bollplaner där utomhusbelysningen utgör en viktig del av miljö- och hållbarhetsarbetet i staden. Därmed skulle idrottsförvaltningen, tillsammans med fastighetskontoret som är fastighetsägare, kunna inkluderas bland de förvaltningar som ansvarar för genomförandet av åtgärder kopplade till ljusplanering och styrning av belysningen. Idrottsförvaltningen har en färdigställd strategi för utomhusbelysning och har påbörjat ett arbete för att modernisera belysningen vid idrottsplatser som syftar till ökad trygghet, energieffektivisering och minskade ljusföroreningar.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt möte den 26 september 2024 följande.

Kyrkogårdsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till Kommunstyrelsen som svar på remissen.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti 2024 har i huvudsak följande lydelse.

I strategin har felaktigt angivits att nattsläckning tillämpas på stadens begravningsplatser med syfte att undvika att gående passerar under natten. Denna text bör revideras.

Kyrkogårdsförvaltningen tillämpar nattsläckning för att värna begravningsplatserna som en plats för kontemplation och sorg för anhöriga och en viloplats för de döda. Mörker är en förutsättning för traditionen att skapa stämning med gravljus, framför allt under allhelgona- och julhelgen men också under hela den mörka höst- och vinterperioden. Nattsläckningen sker även för att skydda den biologiska mångfalden på stadens begravningsplatser.

Förvaltningen har i övrigt inga synpunkter på strategin och föreslår att kyrkogårdsnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt möte den 24 oktober 2024 följande.

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Reservation av Findel Madison (SD), se Reservationer m.m.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Bromma stadsdelsförvaltning ser positivt på att en stadsövergripande strategi för utomhusbelysning tagits fram som adresserar de intressekonflikter som kan uppstå för biologisk mångfald, trygghet, energiförbrukning och gestaltning, men även de synergieffekter som kan uppnås.

Förvaltningen konstaterar att strategin ligger i linje med hur förvaltningen arbetar med utomhusbelysning idag men att den säkerställer en systematik och att alla fokusområden beaktas.

Förvaltningen instämmer med att det är viktigt att tänka långsiktigt och ta hänsyn till drift och underhåll vid val av belysning och smarta belysningsåtgärder.

Förvaltningen ser att de synpunkter som lämnades i samband med kontorsremissen i början av året har inarbetats i stor utsträckning. Synpunkterna berörde bland annat förtydliganden avseende implementering och uppföljning.

Förvaltningen efterfrågar centralt upphandlade ramavtal för belysningsåtgärder, byggläddning och besiktning som stadsdelsförvaltningarna kan avropa ifrån.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade den 24 oktober 2024 följande.

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslaget till strategi för Stockholms utomhusbelysning.
2. Omedelbar justering.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till den föreslagna strategin för stadens utomhusbelysning. Den synliggör väl de aspekter som behöver beaktas vid utveckling av den utomhusbelysning som hanteras av stadens nämnder och styrelser.

Trafiknämnden ansvarar, förutom för gatubelysningen, för belysningen längs parkvägarna. Parkvägarna är ofta väl använda kommunikationsstråk där det är angeläget med god belysning för att uppnå tillgänglighet och trygghet. När det behövs förändringar av parkvägsbelysning sker det i samråd mellan förvaltningen och trafikkontoret.

I det nyligen påbörjade arbetet med inrättandet av naturreservat Majroskogen kommer strategin att vara tillämplig för att göra de rätta avvägningarna mellan trygghet, tillgänglighet och hänsyn till den biologiska mångfalden.

Stadsdelsnämndens egna belysningsanläggningar finns i parklekar, vissa större lekplatser (tidigare parklekar) och aktivitetsytor så som bollplaner och skejtanläggningar. Förvaltningen ser att det är i enlighet med strategin att vara återhållsam med ytterligare belysning i parker och naturområden.

Förvaltningen arbetar redan i stora drag på det sätt som beskrivs i strategin. Det är alltid av största vikt att utreda vad målet är med utomhusbelysning, vad vinsterna blir och vad som går förlorat när en plats belyses. Förvaltningen ser inte ett behov av att, utöver den föreliggande strategin, ta fram en nämndspecifik plan för utomhusbelysning. Förvaltningens elanläggningar registreras och uppdateras fortlöpande i parkdatabasen.

Klimat och miljö

Strategin lyfter vikten av energi- och resurseffektivisering. Förvaltningen har under senare år bytt ut äldre belysningskällor mot moderna och energisnåla och har på så vis minskat elanvändningen.

Jämställdhet

Belysning av utemiljön lyfts ofta fram som trygghetsskapande. Särskilt kvinnor och flickor undviker att vistas på mörka platser då de upplevs som otrygga. Strategin

lyfter väl de avvägningar som är väsentliga för att rätt belysa på rätt plats vid rätt tillfälle. Remiss Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade den 24 oktober 2024 följande.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Runar Finnman (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Henrik Falk (C), se Reservationer m.m.

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltnings förslag daterat den 3 september har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till strategin för utomhusbelysning. Innehållet i strategin beskriver synergier och intressekonflikter på ett bra sätt. En gemensam strategi i staden underlättar arbetet kring installation och förvaltning av stadens utomhusbelysning.

Med ett gemensamt åtagande kan stadens förvaltningar och bolag genomföra åtgärder så att stadens utomhusbelysning bidrar till energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, trygghet och säkerhet, minskade ljusföroreningar samt minskad påverkan på biologisk mångfald

Ansvarsfördelning

I sammanhanget vill stadsdelsförvaltningen lyfta frågan om ansvarsfördelning för belysning i stadsmiljön. Tidigare ansvarade trafiknämnden för belysning på gator, vägar, torg och parkvägar medan stadsdelsnämnderna ansvarade för belysningen i parker och grönområden. I stadsdelsnämndernas reglemente för 2024 står att offentlig belysning inom parker, parkvägar och grönområden ska ombesörjas av trafiknämnden. Motsvarande tydliggörande i trafiknämndens reglemente saknas.

Överflyttningen av ansvar nämns inte i strategidokumentet för utomhusbelysning, men omnämns i det tjänsteutlåtande som de fem utredande förvaltningarna har skrivit fram till respektive nämnd. Förvaltningen instämmer i slutsatsen att det mest effektiva är att flytta ansvaret för all fast installerad belysning på allmän plats till trafiknämnden. Exempel på anläggningar som enkelt kan överföras är belysning vid utegym, lekplatser och mindre bollplaner.

Därutöver har stadsdelsförvaltningen även belysning vid evenemangsplatser, bryggbelysning, olika typer av effektbelysning och inbyggd belysning i exempelvis bänkar. Dessutom ingår belysning ofta i olika typer av trygghetsinvesteringar och en flytt av ansvar kan påverka stadsdelsnämndernas möjlighet att ansöka om medel för trygghetsskapande åtgärder. Förvaltningen önskar därför en fortsatt analys över vilka

anläggningar som ingår i en överflyttning till trafiknämnden och hur samverkan mellan trafiknämnden och stadsdelsnämnderna kan ske.

Praktisk handbok

Avslutningsvis ser förvaltningen behovet av att komplettera strategin med en handbok som innehåller konkreta exempel på belysning. Handboken kan ligga till grund för ljussättningar vid exploatering, upprustningar och förnyelse.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade den 26 september 2024 följande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande av Pär Gustavsson (SD), se Reservationer m.m.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har tagit del av Strategi för Stockholms utomhusbelysning – Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle och har inga invändningar mot förslaget. I strategin visas stor medvetenhet om de svåra avvägningar som kan finnas mellan exempelvis biologisk mångfald och trygghet, samtidigt som det råder en ambition om att lösa dessa avvägningar på bästa sätt.

Stadsdelsförvaltningen har under arbetets gång påtalat att det vore önskvärt att hela ansvaret för fast installerad belysning på allmän plats överförs till trafiknämnden. Denna synpunkt kvarstår alltjämt. Idag har trafiknämnden ansvar för merparten av belysningen i staden och stadsdelsförvaltningen ansvarar för viss belysning inom park- och naturområden. Gränsdragningen är ibland otydlig - exempelvis ansvarar trafiknämnden för belysning längs parkvägar. Bedömningen är att ett samlat ansvar leder till en mer effektiv förvaltning, med både tekniska och ekonomiska vinster som följd.

Järva stadsdelsnämnd

Järva stadsdelsnämnd beslutade den 24 oktober 2024 följande.

1. Järva stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Reservation av Ghasal Saberian (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Patrick Amofah, (C), se Reservationer m.m.

Järva stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 september har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar analysen i strategin att det finns behov av ett enhetligt arbete i staden angående utomhusbelysning i relation till fokusområdena ljusföroreningar, biologisk mångfald, gestaltning och anpassning till stadsbild, energi- och resurseffektivisering, samt trygghet och säkerhet. Att ta hänsyn till fokusområden såsom biologisk mångfald och trygghet är en del av förvaltningens dagliga arbete och de flesta belysningsåtgärder planeras i samarbete med trafikkontoret som har den tekniska kompetensen.

Den specialistkompetens som behövs för att kunna värdera olika behov och väga dessa mot varandra, att välja rätt teknisk lösning för varje plats eller utföra de aktivitets- och åtgärdsplaner samt checklistor anpassade till verksamheterna som förespråkas finns inte inom förvaltningen. De belysningsanläggningar som nämnden ansvarar för är för få för att motivera att denna kompetens säkras inom förvaltningen. Förvaltningen kan bistå med lokalkännedom men under tidigare samarbete med trafikkontoret, som fungerat mycket bra, har det visat sig att trafikkontoret också har bra lokalkännedom.

I dagsläget har förvaltningen ansvar för ett i sammanhanget litet antal belysningsanläggningar. I utbyte eller underhåll av dessa används trafikkontorets expertis. För att snabbt kunna åtgärda fel och brister men även för att kunna få en överblick vid exempelvis trygghetsskapande åtgärder är det viktigt att hålla ett uppdaterat register över belysningsbeståndet med information om typ, status, etc. Ett sådant uppdaterat register, kopplat till parkkarta, finns inte i dagsläget och att ta fram ett sådant underlag är resurskrävande. Förvaltningen ser en fördel om trafikkontoret med sin expertis ansvarade för all belysning, oavsett plats.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade den 24 oktober 2024 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation av Liliane Åkerlund (SD), se Reservationer m.m.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings förslag till beslut den 4 oktober har huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar strategin för Stockholms utomhusbelysning och anser det värdefullt med en strategi som lyfter belysning i förhållanden till det fem fokusområdena. Att anpassa och utveckla belysningen är en viktig faktor för att utveckla och bibehålla parker som är tillgängliga, främjar biologisk mångfald samt upplevs trygga och är säkra.

För att strategin ska få genomslag föreslås i strategin att berörda förvaltningar och bolag ska ta fram egna planer för hur de beskrivna fokusområdena och åtgärdsförslagen kan förankras och genomföras inom den egna verksamheten. Förvaltningen är positiv till detta utifrån perspektivet att det anses nödvändigt för att på verksamhetsnivå förankra de riktningar som strategin föreslår. Dock ser

förvaltningen ett behov av samverkan med andra kompetenser inom staden för att ta fram en sådan plan. Förvaltningen äger och förvaltar en förhållandevis mycket liten del av stadsdelsnämndsområdets totala utomhusbelysning, där trafikkontoret äger och förvaltar den största delen, även belysning på parkmark. Utomhusbelysning är således en mycket liten del av förvaltningens verksamhet, då förvaltningen enbart har viss belysningsarmatur vid spontanidrottsytor och vissa lekplatser. Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle, bakgrund i detta efterfrågar förvaltningen samverkan med trafikkontoret i arbetet med att ta fram verksamhetsspecifika planer utifrån belysningsstrategin.

I det gemensamma tjänsteutlåtandet går att läsa att det finns otydligheter kring ansvarsfördelningen mellan stadsdelsnämnderna och trafiknämnden gällande belysning i parker och grönområden. Förvaltningen delar denna uppfattning och ser att det finns poäng med att låta en förvaltning ha det samlade ansvaret för all utomhusbelysning på allmän plats. För att säkra efterlevnaden av denna stadsövergripande strategi är ansvarsfördelningen än mer aktuell att se över enligt förvaltningen. Om ansvaret för all belysning på allmän plats skulle samlas under en förvaltning kvarstår dock behov av förvaltningsöverskridande samverkan när det gäller val och placering av belysning i parker och grönområden. Förvaltningen upplever dock detta som fullt möjligt och har redan i dagsläget återkommande samverkansmöten med belysningsansvariga på trafikkontoret.

Förvaltningen är positiv till åtgärden i strategin som behandlar belysning i förhållande till biologisk mångfald. Här ser förvaltningen ett behov av samverkan mellan miljöförvaltningen, stadsdelsförvaltningarna och trafikkontoret för att göra bedömningen om vilka områden som detta i praktiken avser. I strategin beskrivs att stadens geodata har information om olika arter och naturvärden, och att detta kan användas som verktyg för bedömningar i tidiga skeden av projekt. Förvaltningen är positiv till den mängd information som finns samlad i stadens gemensamma geodata, och bedömer den som användningsbar. Förvaltningen ser dock ändå ett behov av att kunna ta stöd av miljöförvaltningen för att tolka geodatan i specifika projekt. Det beskrivs också att behovet av konsultation av ekolog behöver bedömas från fall till fall. Förvaltningen hade gärna sett ett förtydligande i strategin om hur, av vem och i vilket skede det kan vara viktigt att ta med en ekolog i olika former av projekt i staden. Detta gäller även vägledning i att välja belysningslösning om det bedöms ofrånkomligt av tillgänglighetsskäl att införa belysning i områden med höga naturvärden.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade den 24 oktober 2024 följande

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation av Sergej Salnikov (SD), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Henrietta Ludvig (C), se Reservationer m.m.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande den 13 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen ser positivt på att en Strategi för Stockholms utomhusbelysning har tagits fram då det finns ett behov av ett stadsövergripande förhållningssätt i frågan. Förvaltningen instämmer i att flera av fokusområdena kan behöva vägas mot Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle, och att olika platser och situationer kan kräva olika åtgärder. Exempel på fokusområden som är prioriterade i staden och som ibland kan stå i motsats till varandra är trygghet och biologisk mångfald. Avvägningar behöver således göras från fall till fall men en strategi med rekommendationer underlättar i arbetet för stadens förvaltningar och bolag.

Förvaltningen vill lyfta att det vore önskvärt med en centralisering av belysningsansvaret på lekplatser, utegym och bollplaner. De flesta stadsdelsförvaltningar, som idag ansvarar för detta, saknar belysningsexperter och kan få svårt att genomföra projekt utan extern hjälp. Genom att överföra ansvaret för dessa till trafiknämnden skulle staden få en effektivare förvaltning av stadens offentliga belysning.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade den 24 oktober följande.

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och lämnar det som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande av Alice Vestlin (C), och Kenth Aronsson (C), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Kim Höglund (L), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Tapani Juntunen (SD), se Reservationer m.m.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande den 19 augusti har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen bedömer att det är en genomarbetad och balanserad strategi för en framtida utomhusbelysning. Förvaltningen välkomnar att biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering samt trygghetsfrågor lyfts fram som fokusområden, samt att intressekonflikter mellan dessa beaktas och problematiseras väl.

Förvaltningen ser positivt på att trygghetssamordnare föreslås att konsulteras då belysningsinsatser planeras för att bidra till en ökad trygghet och säkerhet. Kvinnor

och barn uttrycker i större grad en upplevd otrygghet än män när de vistas utomhus, varvid trygghetsarbetet med utomhusbelysning bör göras utifrån ett jämställdhets- och barnkonsekvensperspektiv.

En hållbar driftsekonomi för utomhusbelysning är avgörande, varför så kallade smarta lösningar såsom fjärr- eller sensorstyrd belysning noga behöver analyseras ur ett livscykelperspektiv eller med hjälp av forskningsresultat innan investeringar eller övertagande av sådana anläggningar sker.

Jämställdhetsanalys

Utomhusbelysning påverkar i hög utsträckning den upplevda tryggheten. Kvinnor uttrycker i större grad en upplevd otrygghet än män när de vistas utomhus varav belysning på rätt sätt och på rätt plats kan stärka den upplevda tryggheten. Strategin kan därmed bidra till en mer jämställd utomhusmiljö där fler kvinnor känner sig trygga med att vistas utomhus även efter mörkrets infall.

Barnanalys

Utomhusbelysning påverkar i hög utsträckning den upplevda tryggheten. Strategin kan därmed bidra till en utomhusmiljö där fler barn känner sig trygga i att vistas utomhus efter mörkrets infall. Strategin är i enlighet med barnkonventionen

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade den 17 oktober 2024 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande av Anders Göransson m.fl. (S), Frida Nehrfors Hultén m.fl. (V) samt Magnus Palm m.fl. (MP), se Reservationer m.m.

Särskilt uttalande av Lars Rottem Krangnes (C) samt Jonas Nilsson m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

I stadsdelsförvaltningens kontorsyttrande till miljöförvaltningen angavs att det är positivt att staden tar fram en strategi för Stockholms utomhusbelysning som bland annat syftar till att erbjuda god belysning för invånare och besökare, spara energi samt ge goda förutsättningar för den biologiska mångfalden. Förvaltningen framhöll vidare i sitt yttrande att det i många fall kan vara en utmaning att jämka ihop de olika krav som ställs då ny belysning ska anläggas eller befintlig bytas ut men ställer sin förhoppning till att strategin kan utgöra en vägledning i dessa fall.

Förvaltningen angav också att det vid val av belysning är viktigt att tänka långsiktigt och att hänsyn tas till efterföljande drift och underhåll. I kontorsyttrandet redogjorde förvaltningen för att stadsdelsnämnderna har ett mycket begränsat ansvar för

utomhusbelysningen inom staden och att det för förvaltningens del är viktigt att stöd erbjuds vid genomförandet av belysningsåtgärder då rätt kompetens i dessa frågor saknas inom förvaltningen. Förvaltningen efterlyste även i sitt yttrande stöd i arbetet med att ta fram föreslagen plan för hur de beskrivna fokusområdena och åtgärdsförslagen kan förankras och genomföras inom respektive verksamhet samt stöd med att ta fram vägledande dokument som beskriver hur den aktuella verksamheten kan arbeta med utomhusbelysning utifrån denna strategi.

Förvaltningen vidhåller ovan synpunkter och förslag. Förvaltningen vill påpeka att det även fortsatt bör finnas utrymme för tillfälliga ljusinstallationer inklusive julfelysning inom ramen för strategin. Likaså tillfällig belysning i samband med exempelvis platsaktivering.

Förvaltningen ser positivt på att överföra ansvaret för utomhusbelysning i parker och grönområden från stadsdelsnämnden. Detta då det skulle skapa en enhetlighet och samlad kompetensen kring utomhusbelysning inom staden till en och samma nämnd. Idag blir stadsdelsförvaltningen ändå beroende av trafikkontorets kompetens och rådgivning då belysningsfrågor ska hanteras i parkmiljöerna vilket medför en ineffektivitet.

Stockholm Stadshus AB

Stockholm Stadshus AB:s yttrande daterat den 7 oktober 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningen anser i likhet med flera av dotterbolagen att strategin kan skapa nytta genom att ta ett samlat grepp kring belysningsfrågan. Strategin föreslår att i samband med uppgradering av befintlig belysning och vid nyanläggning av belysning bör hänsyn tas till de fem fokusområdena biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, ljusföroreningar, gestaltning och upplevd stadsbild samt trygghet och säkerhet. Syftet är att möjliggöra ett stadsövergripande och gemensamt arbetssätt för belysning i förhållande till dessa fokusområden. Med tanke på de intressekonflikter som kan tänkas uppstå mellan fokusområdena är det viktigt att det är rekommendationer som lämnas och att det är upp till respektive bolag och dess verksamhet och olika projekt att hantera intressekonflikterna och arbeta fram och implementera platsanpassade lösningar. Det är även viktigt att avvägningar görs mellan kostnader för investeringar, underhåll och driftskostnader och nyttoaspekten med förslagen.

Koncernledningen anser i likhet med förslaget att stadens bolag och förvaltningar tillsammans kan genomföra åtgärder så att stadens utomhusbelysning bidrar till energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, trygghet och säkerhet, minskade ljusföroreningar samt minskad påverkan på biologisk mångfald. För kompletterande synpunkter hänvisar koncernledningen till dotterbolagens svar i sin helhet.

Underremisser

Stockholm Stadshus AB har underremitterat strategin till stadens bolag.

Stockholm Vatten och Avfall ABs remissvar har i huvudsak följande lydelse
Bolaget ser positivt på belysningsstrategin samt att kommande åtgärder inom ramen för belysningsstrategin skapar ett mervärde för bolaget och dess hyresgäster samt andra som blir berörda av bolagets fastighetsområden. Det är även positivt att strategin är framtagen ur ett hållbarhetsperspektiv där belysningens funktion att skapa en god miljö påverkar energiförbrukningen.

Skolfastigheter i Stockholm ABs remissvar har i huvudsak följande lydelse.

SISAB välkomnar Strategi för Stockholms utomhusbelysning. För SISAB:s del innebär förslagen inga förändringar i bolagets riktlinjer då SISAB:s kravställande projekteringsanvisning för utebelysningens utformning redan omfattar de behov som nämns i strategin.

Stockholms Stads Parkering ABs remissvar har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm Parkering ställer sig positiva till strategin för Stockholms utomhusbelysning. Bolaget fokuserar framförallt på trygghet och hållbart resursutnyttjande avseende belysning i bolagets anläggningar.

AB Stockholmshem remissvar har i huvudsak följande lydelse.

Stockholmshem ser fördelar med en strategi som tar ett samlat grepp kring belysningsfrågan utifrån de fem fokusområdena, som samtliga är av stor vikt och där olika behov behöver balanseras. Det är positivt och värdefullt att omhänderta trygghetsbehoven i samband med planering och beslut av strategier för belysning då det är en central del i trygghetsskapande åtgärder. Bolaget vill göra ett tillägg till förslaget, att de intressenter som har verksamhet som berörs av trafiknämndens projekt och/eller ombeds upplåta mark för allmänna belysningsinstallationer bjuds in till samråd där strategins fokusområden och stadens strategiska mål för belysning blir styrande.

Micasa Fastigheter ABs remissvar har i huvudsak följande lydelse.

Micasa Fastigheter välkomnar förslag till strategi för utomhusbelysning i Stockholm. Bolaget ser med tillförsikt på att fokus läggs vid trygghet, tillgänglighet, funktionalitet och energibesparing.

Stockholms Hamn ABs remissvar har i huvudsak följande lydelse

Stockholms Hamn AB lyfter fram de två fokusområdena energi- och resurseffektivisering och trygghet och säkerhet som de viktigaste för bolagets verksamhet. Bolaget ser risker för intressekonflikter mellan vissa fokusområden. Till exempel kan insatser för att minska ljusföroreningar genom nedtonad belysning eller kortare driftstider komma i konflikt med säkerhetskraven, särskilt under nätter. För att undvika dessa konflikter är det viktigt att strategins rekommendationer anpassas efter

hamnens specifika behov och att den flexibilitet som erbjuds genom att smart teknik nyttjas.

Rådet för skydd för Stockholms skönhet

Rådet till skydd för Stockholms skönhet har i sitt remissyttrande den 7 oktober 2024 angivit att Skönhetsrådet ställer sig positivt till Strategin för Stockholms utomhusbelysning. Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle. Rådet ställer sig bakom strategins mål att anpassa utomhusbelysningen för att balansera olika behov och förbättra stadsmiljön med hänvisning till funktion, upplevelse och miljö.

Funktionsrätt Stockholms stad

Funktionsrätt Stockholms stad har i sitt remissyttrande den 29 oktober 2024 i huvudsak anfört följande.

Funktionsrätt Stockholms stad har läst och utvärderat remissen utifrån de konsekvenser och resultat vi tror kan följa. Vi har koncentrerat oss på avsnittet som vi tror har störst betydelse för personer med funktionsnedsättning, Trygghet och säkerhet. Vi anser att mycket klokt tas upp här.

Alla medborgare ska ha möjlighet att hitta fram och röra sig i vår stad. För framför allt äldre och personer med synnedsättning kan belysning vara särskilt störande eller bländande. Strategin vittnar om en insikt om att det inte bara är belysningen i sig, utan också hur den är utformad, som är viktig. För personer med synnedsättning ökar tryggheten i takt med förutsättningarna för att självständigt kunna orientera sig.

Som vi förstår kommer det göras en omfattande inventering av olika platser för att det ska vara möjligt att anpassa belysningslösningar efter behoven och för att det ska gå att tillgodose flera behov än ett i fokusområdena. Förändringar ska sedan kommuniceras med berörda för att öka acceptans och förståelse och en uppföljning ska göras. Här behöver Miljöförvaltningen återkomma med konkretiserad plan för hur denna dialog ska gå till.

Vi tycker strategin är glädjande väl genomtänkt och täcker de viktigaste områden som en sådan bör omfatta. Strategins underrubrik, Rätt belysning på rätt plats vid rätt tillfälle, verkar göra skäl för sitt namn eftersom det ser ut som om det är nedlagt mycket arbete för att det ska träffa rätt.

Reservationer m.m.

Exploateringsnämnden

Särskilt uttalande av Anders Österberg m.fl. (S), Jonathan Metzger m.fl. (V) och Felix Schartner Giertha (MP).

Trygghet och säkerhet är grundläggande för utformningen av belysningen i Stockholms stad. Syftet med belysningsstrategin är att hitta ett gemensamt stadsövergripande arbetssätt där faktorer som biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering och ljusföroreningar kan vägas in. Avsikten är att stadens verksamheter ska kunna arbeta utifrån gemensamma principer för rätt belysning, på rätt plats vid rätt tillfälle. Självfallet finns det både intressekonflikter och synergier. Arbetssätt och åtgärder pekas ut för att ge stöd och underlätta ett systematiskt arbete för ansvariga förvaltningar och bolag.

Särskilt uttalande av Patrick Amofah (C)

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Som kontoret själva skriver bör utgångspunkten i en strategi för utomhusbelysning vara dess möjligheter och inte dess oönskade effekter. Centerpartier värnar självklart biologisk mångfald, men i intressekonflikten mellan stadsgradors rätt till mörker och barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid är vårt val enkelt.

Fastighetsnämnden

Reservation av Sergej Salnikov (SD)

1. Att delvis godkänna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Att därutöver anföra följande.

Sverigedemokraterna anser att stadens utomhusbelysning ska användas strategiskt för att främja trygghet och säkerhet för alla medborgare. Väl upplysta gator, parker och offentliga platser är grundläggande för att minska brottslighet och skapa en trygg och attraktiv stad, särskilt för kvinnor och äldre som rör sig utomhus efter mörkrets inbrott.

Vi ser positivt på ambitionen att minska ljusföroreningar och värna biologisk mångfald, men anser att dessa aspekter aldrig får kompromissa med medborgarnas säkerhet och trygghet. Belysning ska därför prioriteras i områden som invånarna identifierat som otrygga, och där trygghetskameror kan komplettera effekten av belysningen för att avskräcka brottslighet och öka tryggheten.

Vidare anser Sverigedemokraterna att investeringar i stadens belysning måste vara samhällsekonomiskt rationella. Det innebär att varje skattekrona ska användas för att maximera trygghetseffekten och energibesparingen, med hjälp av teknik som närvarostyrd belysning och LED-lampor för att minska energiförbrukningen och driftkostnader.

Sverigedemokraterna vill också poängtera vikten av att den offentliga belysningen bidrar till att lyfta fram stadens kulturhistoriska identitet. Belysningen ska anpassas för att framhäva historiska och estetiskt viktiga byggnader, särskilt i stadens centrala delar, utan att förvanska eller förstöra dessa värden. Med anledning av ovanstående föreslår vi att strategin anpassas för att bättre spegla dessa prioriteringar. På så sätt kan Stockholm både värna om en trygg och säker miljö för sina invånare samtidigt som staden bevarar och lyfter fram sin unika identitet och kulturhistoria.

Särskilt uttalande av Frank Hojem (C).

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett antal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Precis som fastighetskontoret nämner är belysning en viktig del i det brottsförebyggande arbetet samt en trygghetsskapande åtgärd. Det är en totalt nödvändig och av största vikt att våra barn och unga både är och känner sig trygga på och omkring våra idrottsanläggningar.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Som kontoret själva skriver bör utgångspunkten i en strategi för utomhusbelysning vara dess möjligheter och inte dess oönskade effekter och det är viktigt att värna barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid.

Miljö- och hälsoskydds nämnden

Särskilt uttalande av Tapani Juntunen (SD).

Vi vill tacka förvaltningen som tagit fram denna strategi gällande utomhusbelysningen. Vi bor i en stad som stora delar av året är ganska mörk, belysning är viktigt för oss och vår trivsel som boende i Stockholm. Vi tycker också

att denna strategi är ett exempel på en god samverkan mellan politiker och förvaltning. Vi anser att det tillägg som förvaltningen har gjort med att lägga till målet om "Gestaltning och anpassning till stadsbilden" är ett mycket positivt komplement som inte fanns med i det ursprungliga budgetuppdraget. Denna kulturaspekt anser vi vara helt självklar. Naturligtvis ska man ta hänsyn till stadsbilden, bebyggelsen och anpassa ljuset och armaturer efter det. Vi vill att staden ska gestaltas med en vacker belysning som lyfter fram stadens skönhet.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation av Julian Kroon (SD)

1. Att stadsbyggnadsnämnden beslutar att delvis godkänna förvaltningens förslag till svar.
2. Att därutöver anföra följande.

Det är bra att staden tar fram en belysningsstrategi och vi kan ställa oss bakom mycket av vad den innehåller. God utomhusbelysning både bidrar till att stadens märkesbyggnader får en fördelaktig be-lysning under kvällar och nätter, och till att stadens grönområden kan användas av medborgarna under längre tider. Rätt belysning är speciellt viktigt för en stad som Stockholm, som under närmare halva året under större delen av dygnet är försänkt i mörker. Dock, förutom att staden ska vara lämpligt belyst är en belysningsstrategi inte fullständig utan att den även diskuterar vilken form av ljus som staden ska ha. Varmt ljus, dvs. ljus som drar mot spektrats röda del, ger en mindre skarp skillnad mellan be-lyst och icke-belysta delar medan kallt ljus, dvs. det närmare blåskalan ger ett kallt intryck och bländar ögat så att omgivningen ses som mörkare. Varmt ljus är således att föredra i offentliga beslutningar på platser där människor rör sig och detta bör kommenteras i en ljusstrategi. När det gäller ljusets påverkan på den biologiska mångfalden är den liten, medan den negativa påverkan på invånarnas användning av mörklagda naturområden är större. Begränsning av belysning som ett led i energieffektivisering ger samma effekt. Mörka områden i staden blir också otrygga områden. Även dessa faktorer bör diskuteras och inkluderas i en belysningsstrategi.

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C)

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken "Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle". Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Centerpartier värnar självklart biologisk mångfald, men i intressekonflikten mellan

stadsgradors rätt till mörker och barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid är vårt val enkelt.

Ersättaryttrande av Mikael Valier Furtenbach (KD)

Kristdemokraterna gick till val på ett tryggt, attraktivt och hållbart Stockholm. Belysning utgör en viktig komponent i detta: väl belysta stråk ökar tryggheten, att lysa upp våra landmärken bidrar till attraktivitet, likaså kan ljussättning bidra till trivsel genom en säsongs- eller färgpalett. Därtill spelar val av armatur, ljuskälla och teknik roll för minskad miljöpåverkan och ökad hållbarhet. I dessa delar är vi eniga styret.

Strategin för utomhusbelysning tar sin utgångspunkt i fem fokusområden: ljusföroreningar, biologisk mångfald, energi och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, samt trygghet och säkerhet. Vi instämmer i valet av områden och den generella inriktningen med strategin att minska ljusföroreningar, stärka biologisk mångfald och effektivisera belysningen. Men i synen på avvägningar mellan intressekonflikterna som strategin redogör för anser vi att det mänskliga perspektivet, det om trygghet och säkerhet, alltid behöver vara överordnat övriga perspektiv. Staden får inte tumma på invånarnas trygghet i syfte att spara pengar eller värna biologisk mångfald.

Trafiknämnden

Särskilt uttalande av Markus Berensson m.fl. (C)

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Centerpartiet värnar självklart biologisk mångfald, men intressekonflikten mellan stadsgradors rätt till mörker och barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid är vårt val enkelt.

Ersättaryttrande av Destiny Zandi Lindgren (KD)

Kristdemokraterna gick till val på ett tryggt, attraktivt och hållbart Stockholm. Belysning utgör en viktig komponent i detta: väl belysta stråk ökar tryggheten, att lysa upp våra landmärken bidrar till attraktivitet, likaså kan ljussättning bidra till trivsel genom en säsongs- eller eventbaserad färgpalett. Därtill spelar val av

armatur, ljuskälla och teknik roll för minskad miljöpåverkan och ökad hållbarhet. I dessa delar är vi eniga styret.

Strategin för utomhusbelysning tar sin utgångspunkt i fem fokusområden: ljusföroreningar, biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild, samt trygghet och säkerhet. Vi instämmer i valet av områden och den generella inriktningen med strategin att minska ljusföroreningar, stärka biologisk mångfald och effektivisera belysningen. Men i synen på avvägningar mellan intressekonflikterna som strategin redogör för anser vi att det mänskliga perspektivet, det om trygghet och säkerhet, alltid behöver vara överordnat övriga perspektiv. Staden får inte tumma på invånarnas trygghet i syfte att spara pengar eller värna biologisk mångfald.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation av Findel Madison (SD)

1. Att delvis bifalla förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Att därutöver anföra följande.

Vi ser positivt på utvecklingen av en strategi för stadens Bromma stadsdelsnämnd utomhusbelysning. En energieffektiv och trygg belysning är central för att säkerställa invånarnas säkerhet och skapa en trivsamt stadsmiljö. En upplyst stad bidrar till minskad brottslighet och ökar trivselt, särskilt för utsatta grupper som kvinnor och äldre som rör sig utomhus på kvällar och nätter.

Vi vill dock betona att utomhusbelysningen i första hand ska syfta till att öka tryggheten i områden där invånarna själva upplever otrygghet. Ljusföroreningar och biologisk mångfald är viktiga aspekter, men dessa får aldrig gå före invånarnas säkerhet. Belysning bör därför prioriteras på platser som identifierats som otrygga, och trygghetskameror kan komplettera detta arbete för att ytterligare avskräcka brottslighet.

Vidare anser vi att stadens belysningsstrategi måste vara samhällsekonomiskt rationell. Varje investerad skattekrona ska användas för att maximera effekten av trygghets- och energibesparande åtgärder. Detta inkluderar användning av LED-belysning och närvarostyrd teknik som minskar energiförbrukningen och driftkostnaderna.

Vi vill även understryka vikten av att belysningen anpassas för att framhäva stadens kulturhistoriska byggnader och offentliga miljöer. Genom att belysa dessa på ett

smakfullt sätt kan vi lyfta fram stadsdelens unika karaktär och kulturvärden, utan att det estetiska intrycket förvanskas.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att strategin justeras för att bättre spegla dessa prioriteringar. På så sätt kan stadsdelen både säkerställa en trygg miljö för sina invånare och samtidigt bevara och framhäva sin unika kulturhistoriska identitet.

Hägersten- Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation av Runar Finnman (SD)

1. Att delvis godkänna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

2. Därutöver anföra följande.

Vi ser positivt på utvecklingen av en strategi för stadens utomhusbelysning. En energieffektiv och trygg belysning är central för att säkerställa invånarnas säkerhet och skapa en trivsamt stadsmiljö. En upplyst stad bidrar till minskad brottslighet och ökar trivseln, särskilt för utsatta grupper som kvinnor och äldre som rör sig utomhus på kvällar och nätter.

Vi vill dock betona att utomhusbelysningen i första hand ska syfta till att öka tryggheten i områden där invånarna själva upplever otrygghet. Ljuskontaminering och biologisk mångfald är viktiga aspekter, men dessa får aldrig gå före invånarnas säkerhet. Belysning bör därför prioriteras på platser som identifierats som otrygga, och trygghetskameror kan komplettera detta arbete för att ytterligare avskräcka brottslighet.

Vidare anser vi att stadens belysningsstrategi måste vara samhällsekonomiskt rationell. Varje investerad skattekrone ska användas för att maximera effekten av trygghets- och energibesparande åtgärder. Detta inkluderar användning av LEDbelysning och närvarostyrd teknik som minskar energiförbrukningen och driftkostnaderna.

Vi vill även understryka vikten av att belysningen anpassas för att framhäva stadens kulturhistoriska byggnader och offentliga miljöer. Genom att belysa dessa på ett smakfullt sätt kan vi lyfta fram stadsdelens unika karaktär och kulturvärden, utan att det estetiska intrycket förvanskas.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att strategin justeras för att bättre spegla dessa prioriteringar. På så sätt kan stadsdelen både säkerställa en trygg miljö för sina invånare och samtidigt bevara och framhäva sin unika kulturhistoriska identitet."

Särskilt uttalande av Henrik Falk (C)

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken 'Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle'. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. För Centerpartiet är barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid mycket viktig.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande av Pär Gustavsson (SD)

Strategin för Stockholms utomhusbelysning är i stort sett bra: rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tidpunkt. Sverigedemokraterna vill dock understryka vikten av att belysningen är tänd när det är mörkt ute. Idag släcks gatubelysningen för tidigt på morgonen, innan det har blivit tillräckligt ljust – särskilt vid molniga dagar, nederbörd eller dimma. Större hänsyn behöver tas till de morgonpigga, eller de som måste vara ute tidigt för att ta sig till jobbet, så att de kan röra sig tryggt på välbelysta vägar, parkvägar och trottoarer.

Järva stadsdelsnämnd

Reservation av Ghasal Saberian (SD)

1. Att delvis godkänna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.
2. Därutöver anföra följande.

Vi ser positivt på utvecklingen av en strategi för stadens utomhusbelysning. En energieffektiv och trygg belysning är central för att säkerställa invånarnas säkerhet och skapa en trivsam stadsmiljö. En upplyst stad bidrar till minskad brottslighet och ökar trivseln, särskilt för utsatta grupper som kvinnor och äldre som rör sig utomhus på kvällar och nätter.

Vi vill dock betona att utomhusbelysningen i första hand ska syfta till att öka tryggheten i områden där invånarna själva upplever otrygghet. Ljuskontaminering och biologisk mångfald är viktiga aspekter, men dessa får aldrig gå före invånarnas säkerhet. Belysning bör därför prioriteras på platser som identifierats som otrygga, och trygghetskameror kan komplettera detta arbete för att ytterligare avskräcka brottslighet. Vidare anser vi att stadens belysningsstrategi måste vara samhällsekonomiskt rationell. Varje investerad skattekrona ska användas för att maximera effekten av trygghets- och energibesparande åtgärder. Detta inkluderar

användning av belysning och närvarostyrd teknik som minskar energiförbrukningen och driftkostnaderna.

Vi vill även understryka vikten av att belysningen anpassas för att framhäva stadens kulturhistoriska byggnader och offentliga miljöer. Genom att belysa dessa på ett smakfullt sätt kan vi lyfta fram stadsdelens unika karaktär och kulturvärden, utan att det estetiska intrycket förvanskas.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att strategin justeras för att bättre spegla dessa prioriteringar. På så sätt kan stadsdelen både säkerställa en trygg miljö för sina invånare och samtidigt bevara och framhäva sin unika kulturhistoriska identitet.

Särskilt uttalande av Patrick Amofah (C)

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Centerpartier värnar självklart biologisk mångfald, men i intressekonflikten mellan stadsgradors rätt till mörker och barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid är vårt val enkelt.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation av Liliane Åkerlund (SD)

1. Kungsholmens stadsdelsnämnd godkänner delvis stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

2. Därutöver anför följande:

Vi ser positivt på utvecklingen av en strategi för stadens utomhusbelysning. En energieffektiv och trygg belysning är central för att säkerställa invånarnas säkerhet och skapa en trivsam stadsmiljö. En upplyst stad bidrar till minskad brottslighet och ökar trivseln, särskilt för utsatta grupper som kvinnor och äldre som rör sig utomhus på kvällar och nätter.

Vi vill dock betona att utomhusbelysningen i första hand ska syfta till att öka tryggheten i områden där invånarna själva upplever otrygghet. Ljusföroreningar och biologisk mångfald är viktiga aspekter, men dessa får aldrig gå före invånarnas säkerhet. Belysning bör därför prioriteras på platser som identifierats som otrygga, och trygghetskameror kan komplettera detta arbete för att ytterligare avskräcka brottslighet.

Vidare anser vi att stadens belysningsstrategi måste vara samhällsekonomiskt rationell. Varje investerad skattekrone ska användas för att maximera effekten av trygghets- och energibesparande åtgärder. Detta inkluderar användning av LEDbelysning och närvarostyrd teknik som minskar energiförbrukningen och driftkostnaderna.

Vi vill även understryka vikten av att belysningen anpassas för att framhäva stadens kulturhistoriska byggnader och offentliga miljöer. Genom att belysa dessa på ett smakfullt sätt kan vi lyfta fram stadsdelens unika karaktär och kulturvärden, utan att det estetiska intrycket förvanskas.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att strategin justeras för att bättre spegla dessa prioriteringar. På så sätt kan stadsdelen både säkerställa en trygg miljö för sina invånare och samtidigt bevara och framhäva sin unika kulturhistoriska identitet.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Särkilt uttalande av Daniele Fava m.fl. (C), Amelie Langby m.fl. (M), Linnea Sandström Lange m.fl. (L) och Gaby Roseen (KD).

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till 22, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Centerpartiet värnar självklart biologisk mångfald, men i intressekonflikten mellan stadsgrodors rätt till mörker och barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid i är vårt val enkelt.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation av Sergej Salnikov (SD)

1. Att delvis godkänna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Att därutöver anföra följande.

Vi ser positivt på utvecklingen av en strategi för stadens utomhusbelysning. En energieffektiv och trygg belysning är central för att säkerställa invånarnas säkerhet och skapa en trivsam stadsmiljö. En upplyst stad bidrar till minskad brottslighet och ökar trivseln, särskilt för utsatta grupper som kvinnor och äldre som rör sig utomhus på kvällar och nätter.

Vi vill dock betona att utomhusbelysningen i första hand ska syfta till att öka tryggheten i områden där invånarna själva upplever otrygghet. Ljusföroreningar och biologisk mångfald är viktiga aspekter, men dessa får aldrig gå före invånarnas

säkerhet. Belysning bör därför prioriteras på platser som identifierats som otrygga, och trygghetskameror kan komplettera detta arbete för att ytterligare avskräcka brottslighet.

Vidare anser vi att stadens belysningsstrategi måste vara samhällsekonomiskt rationell. Varje investerad skattekrone ska användas för att maximera effekten av trygghets- och energibesparande åtgärder. Detta inkluderar användning av LEDbelysning och närvarostyrd teknik som minskar energiförbrukningen och driftkostnaderna.

Vi vill även understryka vikten av att belysningen anpassas för att framhäva stadens kulturhistoriska byggnader och offentliga miljöer. Genom att belysa dessa på ett smakfullt sätt kan vi lyfta fram stadsdelens unika karaktär och kulturvärden, utan att det estetiska intrycket förvanskas.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att strategin justeras för att bättre spegla dessa prioriteringar. På så sätt kan stadsdelen både säkerställa en trygg miljö för sina invånare och samtidigt bevara och framhäva sin unika kulturhistoriska identitet.

Särskilt uttalande av Henrietta Ludwig (C)

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten i staden inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare.

Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning. Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Centerpartiet värnar självklart biologisk mångfald, men i intressekonflikten mellan stadsgradors rätt till mörker och barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid är vårt val enkelt.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande av Alice Vestlin och Kenth Aronsson (C)

Förslaget till Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken ”Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle”. Centerpartiet menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett 20-tal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Vidare finns ett behov av bättre belysning längs Skärholmens strandstig. Sträckan mellan Sättrastrandbadet och Skärholmens gård saknar helt belysning, och det är kolsvart mellan dessa två mötespunkter stora delar av vinterhalvåret. Det bidrar till en ökad otrygghet när det plötsligt blir mörkt på promenaden. Under förra mandatperioden drev Centerpartiet på för att planerna skulle ha belysningen tänd till kl. 22.00, en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm. Centerpartier värnar självklart biologisk mångfald, men i intressekonflikten mellan stadsgradors rätt till mörker, barns rätt till en meningsfull och aktiv fritid och en ökad trygghet är vårt val enkelt

Särskilt uttalande av Kim Höglund m.fl. (L)

Vi gläds åt den framtagna utomhusstrategin för belysning, det är helt rätt väg att gå att minska de skadliga ljusföroreningarna. Vi vill i sammanhanget även ta chansen att tillägga att utöver vad som nämns i strategin påverkar ökning även av luftföroreningar och är det största hotet mot pollinatörer och påverkar även cancerförekomsten i män (prostata) och kvinnor (bröst) som jobbar natt. Det är glädjande att ljusföroreningarna framgår i strategin men detta SU berör i huvudsak att det även förekommer uttalanden som inte kan stödjas i empirisk forskning, som röd belysning för fladdermöss, det finns mycket mer forskning som tyder på att det är stor skillnad mellan arters påverkan av ljusfärg och att det genom att göra det rött tex skadar andra arter även andra arter av fladdermöss.

Som offentlig aktör anser vi det ytterst viktigt att allt i en strategi som denna ska bygga på vetenskap och empirisk forskning, fakta framför pseudovetenskapliga trender.

Särskilt uttalande av Tapani Juntunen (SD) och Roland Johansson (SD)

Vi bor i en stad som stora delar av året är ganska mörk, belysning är viktigt för oss och vår trivsel som boende i Stockholm. Vi tycker också att denna strategi är ett exempel på en god samverkan mellan politiker och förvaltning. Vi anser att det tillägg som miljöförvaltningen har gjort med att lägga till målet om ”Gestaltning och anpassning till stadsbilden” är ett mycket positivt komplement som inte fanns med i det ursprungliga budgetuppdraget. Denna kulturaspekt anser vi vara helt självklar. Naturligtvis ska man ta hänsyn till stadsbilden, bebyggelsen och anpassa ljuset och armaturer efter det. Vi vill att staden ska gestaltas med en vacker belysning som lyfter fram stadens skönhet.

Södermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande av Anders Göransson m.fl. (S) Frida Nehrfors Hultén m.fl. (V) Magnus Palm m.fl. (MP)

Särskilt uttalande Varde Ljus (1) Jonathan, jag ser ljuset (2) Stad i Ljus (3). Otaliga är exemplen på ljuset som bärare av tro, hopp och kärlek. Tyvärr saknas dessa perspektiv nästan helt i det förslag som vi fått på remiss.

City i samverkan, där staden också ingår, genomför varje år projektet #stockholmsjul. Tanken är att lyfta fram staden som juldestination. Stockholmsjulen når dock aldrig Gamla stan, den stadsdel som mer än någon annan representerar denna högtid.

Förra året tvingades stadsdelsnämnden till en akutinsats för att överhuvudtaget kunna få till rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle i Gamla stan. Det är inte långsiktigt hållbart. Staden behöver arbeta med ett helhetsperspektiv. Där stockholmarnas och besökarnas perspektiv är det som vägleder.

1 1 Moseboken 1:3–31

2 Skorpan, Bröderna Lejonhjärta Astrid Lindgren

3 Musikstycke. Textförfattare Py Bäckman. Framförd av Tommy Körberg i Melodifestivalen 1988

Särskilt uttalande av Lars Rottem Krangnes (C) Jonas Nilsson m.fl. (M)
Strategi för Stockholms utomhusbelysning har underrubriken Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle. Vi menar att idrottsplatser där barn och ungdomar tränar på kvällarna är precis en sådan plats och ett sådant tillfälle som ska ha rätt belysning. Tyvärr verkar majoriteten inte hålla med då man ifjol började släcka ett tjugotal av stadens fotbollsplaner två timmar tidigare. Vittnesmålen är många om att det plötsligt blev kolmörkt mitt under pågående träning.

Den lokala föreningen IF Linnéa är en ideell friidrottsklubb som har uttryckt frustration över att de behövt skala ner sin verksamhet då de inför höstens och vinterns träning har fått mindre tilldelning av lokaler än förr. Lokalbristen i kombination med den mer begränsade belysningen gör det svårt för södermalmsföreningar att fortsätta växa och vara aktiva på det sättet barn och unga behöver och efterfrågar. Att ha belysningen tänd till klockan 22 på kvällen skulle vara en viktig åtgärd i anläggningsbristens Stockholm.